

BESLUT

2018-04-03

Dnr: 17/02910 och
2916**SAKEN**

Studio Ett, P1 och *Eftermiddag i P4 Väst*, 2017-10-16, inslag om hur public service ska finansieras; fråga om opartiskhet

BESLUT

Inslagen frias. Granskningsnämnden anser att de inte strider mot kravet på opartiskhet.

INSLAGEN*Studio Ett*

Inslaget handlade om att en parlamentarisk public service-kommitté lämnat ett förslag till en ny finansieringsmodell för public service. Huvudförslaget är att avgiften ska ersättas med en skatt. I inslaget spelades en förinspelad intervju med ordföranden för public service-kommittén upp. Ordföranden sa bland annat följande.

Vi måste det av det enkla skäl att den nuvarande radio- och tv-avgiften inte räcker till för finansieringen av public service. Det är redan ett underskott på kontot. Avgiften höjs succesivt år för år och fler och fler anmäler att de inte har tv. För oss som bryr oss om och värdesätter public service är det viktigt att vi får till stånd ett avgiftssystem som blir hållbart över tid, som kan uppfattas som rättvist och som också stärker oberoendet för public service.

Programledaren frågade därefter om den nya modellen säkerställde att public service oberoende inte blev hotat av politiker. Varpå ordföranden svarade följande.

Det som, det vi föreslår innebär att de möjligheterna jämfört med dagens system blir färre. I dag kan riksdagen med ett enkelt beslut säga att ni får inte de pengar som vi har sagt förut och drar ner anslagen. Och det har också hänt. Nu föreslår vi att för en hel tillståndperiod så ska medlen bestämmas i ett riksdagsbeslut. Och då kan inte riksdagen under tillståndsperioden, om det nu blir sex år nästa gång eller hur lång den

nu blir, ändra utan att bryta mot lagen. Det är en förstärkning av oberoendet av public service.

Ordföranden sa att public service-kommittén inte fick lämna några förslag om grundlagsändringar men att de ändå hade tagit fram ett avsnitt om hur oberoendet för public servicebolagen ytterligare kunde stärkas genom grundlagsändringar. I studion intervjuades därefter Sveriges Radios (SR) vd. Bland annat följande sades.

(Vd för SR) – [---]. För oss är det också viktigt att trygga ett långsiktigt oberoende. Det är här jag som publicist nu blir lite oroad trots allt. Det här förslaget innebär att vi flyttas närmare statsmakten om det blir en skattelösning och finansieringen av public service tas ut på skattsedeln, så är det. Det blir en skatt i stället för en avgift. (Programledare) – Men hur då, förlåt förklara det. Hur kommer politikerna närmare att påverka till exempel Sveriges Radio? (Vd för SR) – Men det här är en skatt som ska in på statsbudgeten och sen visserligen ut igen men den ska trots allt in och knytas till budgeten. I dag har vi ett system som står helt fritt från politiskt inflytande och vi har Riksbank som en buffert mellan oss, politiken och medborgarna. Det är en väldigt väldigt stor skillnad. Och vi har sett också i land efter land ute i Europa att har man lämnat ett avgiftssystem och gått in i en skattefinansierad lösning så har det aldrig blivit bättre för public service. Det har alltid blivit sämre för public service. Både när det gäller tillgången på pengar, alltså finansiella medel men också när det gäller oberoendet.

Vd:n för SR sa därefter att förslaget gjordes i omvänd ordning. Hon vill först utreda om public service kan grundlagsskyddas och därefter se förslag på finansieringsmodeller. Under tiden kan avgiften exempelvis vara teknikneutral. Vd:n för SR sa sedan bland annat följande.

Utred under tiden om det går att få till ett grundlagsskydd. För om det visar sig att det inte går. Då går det inte att backa bandet. Och då har vi sett att det är sällan så att politiker lever upp till andra politikers beslut. Det har vi inga garantier för här heller. Utan det här lagförslaget som läggs fram nu går att ändra vid en enkel majoritet i riksdagen. Får vi till ett grundlagsskydd, ja då går inte det längre. Och det är en otrolig skillnad.

Programledaren sa att politiker kan påverka anslagen med avgiftssystem och frågade vd:n hur oberoende public service är i dag. Vd:n svarade följande.

Nä, men det jag förespråkar är inte heller att vi ska hålla kvar vid dagens modell. Vi är alla överens om att det är förlegat att ha tv-apparaten som enda, så att säga, parameter om man ska betala en avgift eller inte. Och vi behöver ett antal åtgärder som stärker oberoendet. Återigen man har föreslagit en hel del bra saker i den här utredningen. Till exempel då längre tillståndsperioder [---].

En programledare sa avslutningsvis i intervjun med vd:n för SR att vd:n för Sveriges Television var försiktigt positiv till förslaget. Därefter intervjuades en medieforskare vid Handelshögskolan i Göteborg. Forskaren sa sammanfattningsvis att medieforskare inte kunnat se att finansieringsformen påverkar så mycket som vd:n för SR påstod.

Eftermiddag i P4 Väst

Även inslaget i *Eftermiddag i P4 Väst* handlade om det nya förslaget till finansieringsmodell för public service. Inledningsvis sa en programledare att en parlamentarisk public service-kommitté lagt fram som förslag att radio- och tv-licensen ska slopas och ersättas med en skatt. Därefter spelades tre meddelanden från lyssnare upp som hade ringt in till programmet för att framföra sina åsikter i ämnet. Sedan intervjuades en kanalchef på P4 Väst som fick frågan vilken betydelse finansieringsmodellen hade. Bland annat sades följande.

(Kanalchef) – Ja, man kan ju tänka sig att om man sjunker in i den här frågan, vilket vi har gjort från Sveriges Radio, så handlar det ytterst om vårt oberoende.

(Programledare) – Mm hurdå? (Kanalchef) – Man ska veta det, att kanske det viktigaste ordet som gäller public servicebolagen, Sveriges Radio, Sveriges Television och Utbildningsradion, vi är oberoende ifrån politiska intressen, ifrån staten och från kommersiella intressen. Med det här förslaget som nu kommer, att det ska finansieras via en skatt, så närmar sig public servicebolagen staten, politik...politikerna och makten kan man säga. Och det där är lite farligt. För vi vill vara ett oberoende företag som är en del utav det vi brukar kalla för den demokratiska infrastrukturen. Vi är oberoende, vi är opartiska, vi är sakliga, folk kan lita på oss. (Programledare) – Menar du att det finns risk att vi blir politiskt styrda efter det här? (Kanalchef) – Ah, inte omedelbart kanske men vi ser i andra länder som exempelvis i Finland där man då har en skatt som vi nu ska föreslås få i Sverige. Där då politikerna gradvis faktiskt har närmat sig programproduktionen och det finns exempel på där politiker faktiskt har lagt sig i vilka enskilda program som ska sändas eller inte. Det vore fullkomligt förödande. Tänk er tanken att Stefan Löfven ringer upp *Uppdrag granskning* eller kanske *Kaliber* i Sveriges Radio och lägger sig i vad man ska producera och inte. Vi är inte där. Det är långt dit. Men det finns en risk när man när man närmar politikerna de här tre public servicebolagen.

Det framgick därefter att det i utredningsförslaget fanns ett förslag till hur public servicebolagen skulle behålla sitt oberoende, bland annat att inga aktiva politiker ska sitta i SR:s förvaltningsstyrelse.

ANMÄLNINGARNA

Studio Ett

En anmälare anser i huvudsak att vd:n för SR oemotsagd fick propagera för grundlagsändringar innan public service-kommitténs förslag till avgiftsfinansiering genomförts. Anmälaren är kritisk till att ordföranden för public service-kommittén inte fick möjlighet att bemöta vd:ns uttalanden.

Eftermiddag i P4 Väst

En anmälare är kritisk till att en chef på SR uttalade sig om risker med förslaget, bland annat att statsministern skulle kunna lägga sig i innehållet i *Uppdrag granskning*. Chefens uttalanden var inte förenligt med kravet på opartiskhet.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

SR anser att inslagen överensstämmer med kravet på opartiskhet och anför i huvudsak följande.

Studio Ett

Vd:n för SR uttalade sig främst utifrån vikten av ett finansieringssystem som inte motverkar public service-bolagens oberoende. Hon menade att public service oberoende från statligt inflytande är en viktig faktor i valet av finansieringsmodell. Att uttrycka SR:s syn på vikten av att public servicebolagen ska vara fria från inflytande av politiska, ekonomiska och kommersiella intressen kan inte ses som ett ställningstagande i en kontroversiell fråga. Hur SR, i egenskap av ett av de tre bolag som förslaget gäller, ser på public servicebolagens oberoende i relation till den föreslagna finansieringsmodellen är en central del i nyhetsrapporteringen kring det nya förslaget. För att ämnet ska kunna bli allsidigt belyst var det således rimligt att representanter från SR fick möjlighet att redovisa SR:s synsätt. Eftersom förslaget rör finansiering av public service är det en fråga som vd:n för SR till och med bör diskutera offentligt. Gruppen som deltog i inslaget, det vill säga public service-kommittens ordförande, en medie-forskare samt vd:n för ett av public servicebolagen måste ses som en väl avvägd sammansättning för ett sådant samtal. De tre representanterna företräder skilda intressen, vilket ledde till att ämnet behandlades på ett allsidigt sätt.

I förhållande till frågan kring behovet av ett oberoende public service kunde vd:ns resonemang uppfattas som något värderande. Vd:n kunde dock enligt programbolaget inte anses ha gått utöver vad som kan krävas av henne. När vd:n nämnde frågan om behovet av en grundlagsändring gjordes detta med hänvisning till ordförande för public service-kommittens resonemang, även detta utifrån behovet av bolagens oberoende. Det ska även poängteras att även företrädare för SR ska ha möjlighet att delta i publika diskussioner som rör medier, publicistik och kulturyttringar. Omständigheten att SR är direkt berört av public service-kommittens förslag innebär dessutom att det finns större anledning för en företrädare för programbolaget att uttala sig. Programledaren ställde även kritiska frågor till vd:n. När hon exempelvis pratade om behovet av en grundlagsändring ställde programledaren frågan ”Hur oberoende är det egentligen i dag?” vilket syftade på public service. Programledaren poängterade också att Sveriges Televisions vd har en annan mer positiv inställning till finansieringsförslaget, vilket vd:n fick utveckla.

Eftermiddag i P4 Väst

Under intervjun framgick det tydligt att P4 Västs kanalchef utgick från SR:s syn på förslaget – det vill säga att public service oberoende är en central fråga vid utvärderingen av en ny finansieringsmodell. Kanalchefens eventuella värderande ligger i att han utgick från aspekten att en ny finansieringsmodell inte bör motverka public servicebolagens oberoende. Kanalchefens uttalanden kan mot den bakgrunden inte utgöra ett ställningstagande i en kontroversiell fråga.

I inslaget ställde en av programledarna frågan om det finns en risk för politisk styrning av SR om det skulle bli en skattefinansiering. Kanalchefen svarade att det inte finns någon omedelbar risk. Han gjorde därefter en koppling till en händelse i Finland, vars public servicebolag har ett skattefinansierat system, där det finns situationer då politiker har närmat sig programproduktionen och lagt sig i vilka program som ska sändas. Bakgrunden till detta var en händelse år 2016 då Finlands statsminister anklagades för att ha försökt stoppa vissa publiceringar i finska YLE. Kanalchefen tog sedan upp ett exempel ur svensk synvinkel, nämligen hur det skulle se ut om statsministern skulle lägga sig i SR:s granskande program. Detta tillspetsade exempel användes för att visa vad en politisk styrning i förlängningen skulle kunna leda till, men kan inte innebära ett ställningstagande i en kontroversiell fråga. I likhet med vd:n för SR:s deltagande i *Studio Ett* finns det ett intresse att SR:s lokala kanaler rapporterar kring SR:s ståndpunkt i frågor som rör den föreslagna finansieringsmodellen. Det kan inte ses som ett ställningstagande i en kontroversiell fråga att representanter från SR uttryckligen värnar om ett oberoende public service. Olika aspekter på finansieringen av public service framkom också genom att man i inslaget fick höra publikens åsikter genom de uppspelade telefonsamtalen.

AKTUELL BESTÄMMELSE

SR ska utöva sändningsrätten opartiskt och med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i radion (14 § i sändningstillståndet). Kravet på opartiskhet tillämpas enligt granskningsnämndens praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Bestämmelsen innebär bland annat att en programledare eller reporter inte får göra värderande uttalanden eller ta ställning i kontroversiella frågor.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Utgångspunkten för inslagen var att public service-kommittén lagt fram ett nytt förslag till finansieringsmodell för public service. Eftersom SR är en aktör som är direkt berörd av förslaget anser granskningsnämnden att det i det här fallet måste vara möjligt för SR att sända inslag där det redogörs för bolagets hållning i frågan. Nämnden anser att vd:ns och kanalchefens uttalanden i de aktuella sammanhangen inte medför någon överträdelse av kravet på opartiskhet.

Detta beslut har fattats av Henrik Jermsten, Jan Holmberg, Ulrika Hansson, Clas Barkman, Berivan Yildiz, Staffan Dopping och Pia Rehnquist efter föredragning av Johannes Wik.

På granskningsnämndens vägnar

Henrik Jermsten

Johannes Wik

Originalhandlingen med namnunderskrifter förvaras hos myndigheten.